

**Učební osnovy
přípravné hudební výchovy, hudební nauky,
úvodu do skladebných nauk pro přípravné studium
a I. stupeň základního studia
na lidových školách umění**

Hudební obor

**Schváleno výnosem ministerstva školství
České socialistické republiky pod č. j. 20 876/80-35
ze dne 25. července 1980 jako učební osnovy pro přípravné
studium na LŠU s účinností od 1. září 1980**

**Schváleno výnosem ministerstva školství
České socialistické republiky pod č. j. 11 393/81-35
ze dne 6. dubna 1981 jako učební osnovy pro I. stupeň
základního studia na LŠU s účinností od 1. září 1981**

STÁTNÍ PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, n. p., PRAHA

1984

11 510

Charakteristika hudebního oboru

Posláním hudebního oboru LŠU je poskytnout žákům, kteří projevíli potřebné předpoklady a zájem o studium hudby, základy odborného vzdělání a vychovat z nich zaujaté hudebníky, kteří by se dovedli ve svém životě i v životě společnosti uplatnit v tom či onom žánru jako amatéři nebo budoucí profesionálové. To znamená vychovat mladého člověka schopného vlastního pěveckého nebo instrumentálního projevu, s rozvinutou schopností proniknout do výrazu a struktury hudebního díla, s určitým měřítkem hodnot, s nímž k hudbě přistupuje, s vědomím, že i v umění jsou tyto hodnoty výsledkem cílevědomé a ukázněné práce.

Tato výchova se uskutečňuje v řadě odborných předmětů, ve kterých se intenzivním, aktivním provozováním hudby prohlubují a rozšiřují hudební znalosti a dovednosti, jež získává žák ve všeobecné hudební výchově.

Průpravu k vlastnímu studiu na hudebním oboru LŠU představuje přípravná hudební výchova, kde se hravým způsobem ověřují a upevňují předpoklady a zájem žáků pro toto studium a v instrumentálních nebo pěveckých skupinách zjišťuje oprávněnost volby hlavního předmětu podle osobitých vloh a fyziologických dispozic žáků.

V hlavním předmětu se učí žáci zvládnout technické a výrazové prostředky zvoleného nástroje nebo zpěvu tak, aby se jim stal prostředníkem k vyjádření hudebních myšlenek, k reprodukci přiměřených skladeb sólových, ansámblových a komorních, po případě vlastní improvizaci. Seznamují se postupně s hodnotnou literaturou svého oboru, cvičí se v pohotovosti ve čtení z listu, upevňují svou paměť a své nástrojové nebo pěvecké dovednosti prakticky uplatňují podle povahy předmětu v jednoduchých improvizovaných doprovodech apod.

Důležitou složkou výchovy každého hudebníka je průprava k souhře ať již jde o čtyřruční hru, hru v souborech, orchestru, komorní hru, sborový nebo komorní zpěv. Tyto disciplíny navazují

organicky na hlavní předmět, vycházejí z praktického uplatnění instrumentálních nebo pěveckých dovedností, ale také zpětně ovlivňují intenzitu instrumentální nebo pěvecké výuky a celkového hudebního rozvoje žáka.

Hudební poznatky a prožitky získané v jednotlivých předmětech hudebního oboru LŠU integruje a třídí hudební nauka, jejímž hlavním posláním je vychovat z žáků hudbymilovného a kulturního člověka.

Nadání k nástrojové hře, resp. zpěvu se skládá z řady složek od přirozených fyzických dispozic přes schopnost pohotově číst notový zápis, míru fantazie i odvahy projevit své cítění až po hudební představivost, paměť apod. Otázka do jaké míry je prospěšné a možné rozvíjet zaostávající složky tohoto nadání a kdy je lépe využít přirozených vloh určitého druhu, je otázkou diferenciací mezi žáky a to nejen diferenciací na budoucí profesionály a amatéry, ale i uvnitř těchto skupin. V žádném případě se však nemůže týkat tato diferenciací odbornosti výuky. Se stejnými požadavky na odbornost se strany učitele je třeba přistupovat k té velké většině těch, kteří se budou věnovat zájmové umělecké činnosti jako výkonní amatéři, zasvěcení milovníci umění a spolutvůrci kulturního a veřejného života, jako k té menší části těch, kteří budou používat nabytých znalostí a dovedností jako základ k profesionálnímu studiu. Rozdíl bude jen v tom, že v druhém případě budeme vyžadovat navíc v daleko větší míře i zvládnutí techniky, širší a závažnější repertoár a jeho dokonalé provedení.

Pro všechny absolventy hudebního oboru LŠU by mělo být cílem dosáhnout takového stupně technického a hudebního rozvoje, aby byli schopni samostatně hrát na zvolený nástroj, respektive zpívat, studovat nové skladby v rozsahu svých možností, uplatňovat se jako platní členové hudebních souborů zájmové umělecké činnosti, aby měli takovou schopnost hrát nebo zpívat z listu, aby se mohli seznamovat s novou hudební literaturou, aby byli schopni jednoduché improvizace a nejvyspělejší z nich

se uplatnili i jako sólisté při různých společenských a kulturních příležitostech.

Učební plán č. 1

UČEBNÍ PLÁNY HUDEBNÍHO OBORU

1. Přípravné studium

A. Pro žáky 6leté

Poř. čís.	Předmět	1. rok popřípadě 2. rok	
		I. pololetí	II. pololetí
1.	Přípravná hudební výchova ²⁾	2 ¹⁾	1
2.	Příprava ke hře na nástroj	-	1
Celkový počet vyučovacích hodin		2	2

Poznámka: Jestliže žák absolvuje i druhý rok přípravného studia, vyučuje se v obou pololetích podle učebního plánu stanoveného pro II. pololetí 1. roku.

B. Pro děti předškolního věku, 4 až 5leté

Poř. čís.	Předmět:	1. rok		2. rok	
		I.pol.	II. pol.	I.pol.	II.pol.
1.	Společná přípravná výchova ²⁾ pro hudební a taneční obor	2 ¹⁾	2 ¹⁾	-	-
2.	Přípravná hudební výchova ²⁾	-	-	2 ¹⁾	1
3.	Příprava ke hře na nástroj	-	-	-	1
Celkový počet vyučovacích hodin týdně		2	2	2	2

- 1) Stanovený počet hodin se vyučuje v dělených vyučovacích hodinách 2krát týdně.
- 2) Podle potřeby předmětu povolí ředitel korepetici v rozsahu nejvýše jedné vyučovací hodiny týdně na jednu třídu.

Učební plány viz Vyhláška MŠ ČSR o lidových školách umění
(Sbírka zákonů 1980, částka 14/51.

Počet žáků ve skupinách stanoví Instrukce MŠ ČSR k organizaci
lidových škol umění čl. 2 (Věstník MŠ a MK ČSR z 20.5.1980)

Přípravné studium

Učební osnovy přípravné hudební výchovy

I. pololetí 2 hod. týdně

II. pololetí 1 hod. týdně

Přípravu k studiu na hudebním oboru LŠU představuje přípravná hudební výchova.

Výchovně vzdělávací cíl

Cílem PHV je správně podchytit hravou formou zájem dětí o hudbu a na základě daných předpokladů soustavně rozvíjet hudební schopnosti, dovednosti a návyky. Aktivizovat děti a podněcovat jejich tvořivost v elementárních činnostech pěveckých, instrumentálních, pohybových a poslechových. Zjišťovat, sledovat a usměrňovat zájem žáků se zřetelem na možnosti dalšího studia.

Metody a formy práce

Hudební schopnosti dětí rozvíjíme v hravých zajímavých činnostech, při nichž si děti osvojují elementární hudební dovednosti a poznávají základní prvky hudební řeči. Předpokladem k dosažení tohoto cíle je rozvoj základních hudebních schopností, zahrnující zejména: hudební představivost rytmicko-melodickou, dynamickou, tonální, smysl pro metrum a tempo, pro barvu tónů a hudební výraz, smysl pro formu a rozvíjení hudební paměti, elementární pěvecké dovednosti a návyky a seznámení s nejjzákladnějšími hudebními pojmy. Všechny činnosti motivujeme ze světa dětem blízkého (pohádky, příroda, domov) slovem i pohybem.

Jednotlivé činnosti se při vyučování vzájemně podmiňují, doplňují a kombinují podle povahy učiva a pedagogického záměru učitele. Jejich rozsah a proporce závisí na stupni hudebního

rozvoje žáků, jejich předběžné hudební přípravě (v rodině, v mateřské škole, v odděleních předškolních dětí na LŠU) a jejich nadání.

Prostředky k dosažení stanovených cílů:

Interpretační činnosti:

Pěvecké:

Pěstovat u žáků správné návyky pěveckého dýchání, výslovnosti a nenásilného tvoření tónu. Zpívat jednoduché melodie v dur, vhodné k procvičení intonace a sluchové představy v rozsahu dětské melodiky nejprve podle sluchu, případně fonogestiky a grafického znázornění s postupným přibíráním znalostí not. Osvojovat elementární tonální vztahy zpěvem jednoduchých říkadél a písní. Tvořivé schopnosti žáků rozvíjet formou rytmizace a melodizace slov a řady slov, rytmických a melodických ozvěn, dialogů, pořekadel a jednoduchých říkadél, popř. vlastního textu. Při práci s písní, která nesmí chybět v žádné hodině, vycházet z písní lidových a písní s dětskou tematikou. Naučit žáky reagovat na základní dirigentská gesta (nástup, závěr). V mnohotvárné práci s písní (zpěv kolektivu, skupin a jednotlivců, a capella i s doprovodem), je těžiště výchovně vzdělávací činnosti PHV.

Rytmickopohybové:

Průběžně rozvíjet metrické, rytmické a tempové citění (chůze, běh, poskok). Rozvíjet přirozenou schopnost vyjádřit hudbu esteticky uvolněným pohybem. Rytmickopohybové provedení písně: hra na tělo, pohybové hry s důrazným zaměřením na střídání přízvučných a nepřízvučných dob ve dvou a třídobém taktu. Spojování dvou rytmickopohybových činností (např. chůze s tleskáním).

Instrumentální:

Aktivitu žáků rozvíjet hrou na lehkoovladatelné nástroje s použitím různých ostinát k danému textu nebo melodii. K ří-

radlům a písním tvoříme s dětmi předeheru, mezihru a dohru.

Percepční činnosti:

Sluchové:

Rozlišovat různé zvuky a tóny a jejich vlastnosti, mluvní a zpěvní projev. Žák má rozeznat dynamiku (silně-slabě), tempo (rychle-pomalů), rytmus (dlouze-krátce), výškový pohyb jednoduché melodie, rozlišovat melodie a doprovod.

Poslechové:

Sluchových dovedností využívat při soustředěném poslechu písní a krátkých instrumentálních skladbiček. Na vhodných skladbách učit žáky rozlišovat lidské hlasy (vyšší - nižší) a hudební nástroje, volené v PHV. Při opakovaném poslechu vybraných skladeb, volených z různých hledisek, sledovat jejich zapamatování a rozeznání jejich charakteristických prvků (výrazný melodický nebo rytmický úryvek, zajímavé použití některého nástroje atd.). Poznat náladu skladby (vesele - smutně) a podle charakteru skladby poznat pochod, tanec, ukolébavku. Poslech motivovat vždy v souladu s těmito konkrétními úkoly. K soustředěnému poslechu je vhodné využívat především zpěv a hru učitele, připravené výkony žáků různých oddělení LŠ a střídat gramofonové a magnetofonové nahrávky, popřípadě vybrané pořady rozhlasu a televize.

Základní hudební pojmy:

Žáci se seznamují postupně se základními hudebními pojmy, jejichž znalost je nutná k dorozumění mezi učitelem a žákem a při hudebních činnostech. Všechny hudební pojmy odvozujeme zásadně z hudebního materiálu. Pojmy: zvuk, tón, píseň, vlastnosti tónu (výška, délka, síla, barva), melodie a její pohyb (melodie stoupá, klesá, opakují se), rytmus, tempo pomalé-rychlé-střední. Nota, notová osnova, klíč G, noty c 1 - c 2. Přízvuk, doba, doba přízvukná a nepřívukná, takt, taktová čára

takt dvou a třídobý, taktování. Noty: osminová, čtvrtová, půlová, pomlky: čtvrtová (půlová). Repetice, piano, forte, zesilovat, zeslabovat. Mužský, ženský a dětský hlas, názvy hudebních nástrojů používaných při výuce. Pochod, tanec, ukolébavka.

Doplňující učivo: noty: g - g 2, čtyřdobý takt, nota celá, nota půlová s tečkou, pomlka osminová.

Požadované výsledky:

- ke konci prvního pololetí:

Smysl pro pravidelnou pulzaci (metrum) v různých tempech. Rytmičné citění ve dvoudobém taktu. Dvojice osminových not, nota čtvrtová, půlová, pomlka čtvrtová.

Elementární tonální citění. Základní pěvecké dovednosti a návyky. Schopnost zazpívat jednoduchou píseň. Melodické citění a orientace v rozsahu šesti tónů (např. 5-3, 5-6-5-3, 5-4-3-2-1, 1-2-3-4-5, 5-3-1, 1-3-5. Reprodukce daného tónu. Rozlišování zvuků a tónů. Rozlišování základních vyjadřovacích prostředků hudby (rychle-pomalú, dlouze-krátce, výš-níž, slabě-silně). Rozlišování kontrastních barev nástrojů, užívaných v PHV. Schopnost naslouchat krátkým vokálním nebo instrumentálním skladbičkám.

Schopnost zapamatovat si a reprodukovat krátký rytmický nebo melodický úryvek.

Rytmizace a melodizace slov, sousloví, řady slov (deklamací, zpěvem, hrou na tělo, hrou na lehkoovladatelné nástroje). Vyjádření tempa, dynamiky a pohybu melodie uvolněnými pohyby.

Znalost pojmů: zvuk, tón, nota osminová, čtvrtová, půlová, pomlka čtvrtová (půlová), notová osnova, klíč G, noty c 1 - a 1 (nevyžadujeme písemně).

- na konci přípravného ročníku:

Smysl pro pravidelnou pulzaci (metrum) v různých tempech, smysl pro jednoduché rytmické obměny ve dvou a tříčtvrtovém taktu:

dvojice osminových not, nota čtvrtová, půlová, pomlka čtvrtová, půlová. Elementární tonální citění. Základní pěvecké dovednosti a návyky. Schopnost samostatně zazpívat jednoduché lidové a dětské písně. Melodická citění a orientaci v rozsahu c 1 - c 2. Reprodukce krátké melodie v různých tóninách v rozsahu dětského hlasu. Rozlišování základních vyjadřovacích prostředků hudby: veselé-smutně, rázně-něžně, rychle-pomalú, výš-níž, silně-slabě. Rozlišování barvy nástrojů používaných v PHV. Schopnost naslouchat krátkým vokálním nebo instrumentálním skladbám a rozlišovat je podle charakteristických rysů (pochod, tanec, ukolébavka). Schopnost zapamatovat si a reprodukovat krátký rytmický nebo melodický úryvek. Rytmicizace a melodizace jednoduchých říkánek. Vyjádření tempa, dynamiky a pohybu melodie uvolněnými pohyby. Pojmy: zvuk, tón, noty: osminová, čtvrtová, půlová a pomlky: čtvrtová (půlová). Notová osnova, klíč G; takty, taková čára, znalost not c 1 - c 2. Základní dynamická označení p - f.

Hudební materiál

- V. Branislavová: Za písničkou, Supraphon, Praha 1970
V. Branislavová: Za písničkou ještě jinak, Supraphon 1975
O. Hrabalová: Hastrmane, tatmahe, Supraphon 1971
I. Hurník-P.Eben: Česká Orffova škola, Supraphon 1969
L. Kurková-P.Eben: Hrajeme si na obrázky, Panton 1973
Hudebně pohybová výchova, SPN 1975
V. Fišer, J. Hanuš, Z. Seydl: Malované písničky, Panton 1975
E. Eben-V.Fišer: Elce, pelce, kotrmelce, Supraphon 1973
E. Sochoň: Maličká som
J. Hanuš: Skřivánek, Panton 1974
V. Mišurcová: Hry se zpěvem a tancem
L. Lackner: Zplavejte s námi
Š. Kantor: Hudba pre najmenších
P. Zika: a tie vrabce
O. Ferenczy: Zplevaná abeceda
J. Kowalski: Zverinček
L. Burlas: Deti z nášho domu

- T. Frešo: V detskej izbičke
E. Suchoň: Varila myšička kašičku
J. Cikker: Beli že mi, beli ...
K poslechu využívat gramofonové desky:
I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (výběr)
České pohádky K. J. Erbena - vypráví K. Höger (slovo, hudba,
zpěv, tvoř. práce (Supraphon 1973)
I. Hurník: Muzikanti /Supraphon, Text F. Branislav, recitace
K. Höger

Lidové písně pro MŠ

Zvukové efekty

I. Hurník: Instrumenty u zápisu

Doporučená literatura pro učitele:

dr. P. Jistel-J. Košťálová-B. Prokšová: Metodika přípravné
hudební výchovy

Jistel-Košťálová-Prokšová: My jsme malí muzikanti
(pracovní sešit pro děti z PHV a jejich učitele a rodiče)
s metodickou příručkou)

Panton

- V. Branislavová: Za písničkou. Metodická příručka pro učitele,
Supraphon
V. Branislavová: Přípravná hudební výchova na LŠU (metodika pro
učitele), SPN Praha,
E. Nachmüllnerová: Za písničkou - klavírní doprovody, Supraphon
1975
L. Kurková: Říkáme si, zpíváme, hrajeme a tančíme, SPN Praha,
1971
B. Viskupová: Hudba a pohyb, Comenium musicum

Učební osnovy předmětu hudební nauka

Charakteristika a pojetí předmětu

Charakteristickým rysem předmětu hudební nauka je jeho muzický a převážně činnostní ráz. Podstatou tohoto předmětu jsou činnosti:

interpretační

- pěvecká
- rytmickopohybová
- instrumentální

percepční

- sluchová
- poslechová

tvořivé (jako součást všech činností interpretačních i percepčních)

Tyto činnosti ve vzájemné souvztažnosti mají přispět k celkovému utváření žákovy osobnosti, rozvíjet jeho hudebnost, hudební schopnosti, dovednosti a návyky, poznatky o hudbě a podněcovat jeho všestrannou hudební aktivitu a tvořivý přístup k hudbě. Na základě cílevědomé a soustavné hudební výchovy a tím získaných zkušeností vést žáky k tvořivé činnosti. Žák má v hudbě objevovat krásu, získávat radost a estetické zážitky, nacházet poučení a podněty ke společné činnosti. Předmět je organickou součástí komunistické výchovy a v tomto smyslu se stává kulturním a společensky angažovaným výchovně vyučovacím procesem v souladu s principy socialistické výchovy.

Posláním předmětu je kultivace celé žákovy osobnosti, zejména jeho hudebního projevu, rozšiřování okruhu hudebních zkušeností, podněcování zájmu o hudbu, pěstování uvědomělého vztahu k hudbě, objasňování základů hudební teorie, rozvíjení řady praktických hudebních dovedností a tvoření vlastních hudebních postojů žáka. Předmět má poskytovat žákům základy

odborného vzdělání a vychovat zaníceného posluchače hudby a aktivního amatérského hudebníka, jemuž se stane hudba životní potřebou.

Předpokladem k dosažení těchto cílů je rozvoj hudebnosti a základních hudebních schopností, dovedností, návyků a poznatků žáka, zahrnujících zejména:

- hudební představivost, fantazii, orientaci v hudebním výrazu
- schopnost rozlišování jednotlivých vyjadřovacích prostředků: tempo, metrum, rytmus, melodika, dynamika, barva tónu, harmonie,
- hudební paměť ve spojení s jednotlivými činnostmi interpretačními, percepčními a tvořivými,
- orientaci v hudebních formách, žánrech a slozích vzhledem k hudebně obsahové stránce v jejich historickosociálních souvislostech,
- hudební vkus a schopnost vlastního tvořivého přístupu k hudebnímu materiálu,
- pěvecké dovednosti a návyky žáků, potřebné ke správnému kultivovanému vokálnímu projevu,
- hudebně teoretické poznatky, odvozené z praktických ukálek.

Metody a formy práce

Hudební nauka je samostatný předmět s vlastními cíli a se specifickými formami práce a vlastní metodikou.

Učivo, obsažené v osnovách, je rozděleno na základní, jehož zvládnutí je závazné pro všechny žáky a doplňující, které učitel zařazuje po dokonalém zvládnutí základního učiva podle podmínek ve třídě, po případě probírá jen se schopnějšími žáky. Nová koncepce metod a forem pedagogické práce obsahuje požadavek vyváženosti a účinné jednotnosti na straně jedné a možnosti metodické tvořivosti a novátorství na straně druhé.

Zcela diferencovat je třeba výuku těch žáků, kteří se připravují pro další odborné hudební studium. Aktivizaci žáků podporuje i vhodné používání vizuálních, auditivních a audiovizuálních pomůcek. Proto je třeba, aby si školy

pro hudební nauku opatřily kromě učebnice i učební pomůcky, které jsou uvedeny v normativu vybavení lidových škol umění. Jsou to: magnetická notová tabule, žakovské magnetické tabulky, diapojektor, epipojektor, zvuková promítací aparatura, soubor orffovských nástrojů, magnetofon, gramofon atd.

Mezipředmětové vztahy

Předmět hudební nauka napomáhá instrumentálnímu a pěveckému vyučování, ale zároveň navazuje na poznatky a zkušenosti z instrumentální a pěvecké praxe individuální nebo souborové, prohlubuje je, zobecňuje a zasazuje do širších souvislostí celé hudební kultury.

Na rozdíl od individuální výuky nástrojové a pěvecké se hudební nauka zabývá systematicky těmi disciplinami, jež individuální výuka může dát jen okrajově, nebo nemůže dát vůbec. (U instrumentalistů kolektivní zpěv, poslech stěžejních děl hudební literatury atd.).

Hudební materiál, doporučený v učebních osnovách, slouží jako podklad k výběru skladeb, vhodných k jednotlivým činnostem. Podle vlastního uvážení a podmínek na škole může učitel doporučené skladby nahradit jiným obdobným hudebním materiálem.

1. ročník

(1,5 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

Položit základy pro rozvoj a aktivní využití tonálně melodické, metrické, tempové a rytmické představitvosti, hudební paměti a správných pěveckých návyků. Poslechem skladeb přístupných dětskému vnímání seznámit žáky se základními vyjadřovacími a sdělovacími prostředky hudby. K dosažení tohoto cíle opakujeme látku přípravné hudební výchovy (PHV) a navazujeme na její obsah a formy práce. Nadále pokračujeme ve zpěvu vhodných písní, v dalších hravých a zajímavých činnostech, při čemž stále uvědoměleji seznamujeme žáky se základními hudebními pojmy, formujeme

základy vztahu dítěte k hudbě a pochopení její úlohy v životě člověka.

Prostředky k dosažení stanovených cílů

Interpretační činnosti

Pěvecké:

Naučit žáky zásadám správného zpěvu v unisonu. Pěstovat u žáků správné návyky pěveckého dýchání, výslovnosti a nenásilného tvoření tónu. Dbát zásad správného frázování a naučit žáky reagovat na dirigentská gesta učitele. Zpívat se žáky podle not jednoduché melodie dur v rozsahu oktávy: v C, D dur (1 - 8 st.) G, F dur (spodní pátý - pátý). S mollovou melodikou seznamovat žáky prostřednictvím lidových písní. V tvořivé činnosti vést žáky k doplňování melodických závěrů neúplného čtyřtaktí. Melodické ozvěny a melodizace říkadél. Tvořivé činnosti obohatit o melodické dialogy. Pěstovat u žáků schopnost zazpívat ve své hlasové poloze melodie méně známé písně hrané učitelem ve vyšší nebo nižší poloze.

Doplňující: intonace v tóninách A dur, E dur, Kánon.

Rytmickepohybové:

Rozvíjet rytmické citění a rytmické dovednosti a užívat v písních rytmických a sluchových cvičení i nových útvarů: notu celou, půlovou, čtvrtovou, osminovou v taktech dvoučtvrtovém, tříčtvrtovém a čtyřčtvrtovém, notu půlovou s tečkou. Zásadně ve dvoučtvrtovém taktu čtvrtovou notu s tečkou ve spojení s následnou osminovou a notu šestnáctinovou ve skupině čtyř. Pokračovat v projevech elementární hudební tvořivosti z I.H.V.: rytmické ozvěny a rytmizace jednoduchých říkadél. Tvořivé činnosti obohatit o melodické dialogy a doplňování rytmického závěru neúplného čtyřtaktí. Vytvářet rytmický ostinátní doprovod k písním. V probíraných skladbách zařadit i pohybové vyjádření jednotlivých hudebních složek: tempa, rytmu, pohybu melodie a dynamiky (chůze, běh, poskok, hra na tělo, prostorové znázornění průběhu melodie a dynamiky). Taktování dvou a

třídobého taktu.

Doplňující: Taktování čtyřdobého taktu: Uplatňovat rytmické útvary v taktech osminových.

Instrumentální:

Vytvářet rytmický ostinátní doprovod k dané melodii na rytmických i melodických nástrojích.

Percepční činnosti

Sluchové:

Pěstovat u žáků sluchovou představu celého tónu a půltónu, tonického trojzvuku dur a jeho jednotlivých tónů. Melodii známé písně hranou ve vyšší nebo nižší poloze zazpívat ve své hlasové poloze. Sluchové schopnosti zdokonalovat tak, aby žák rozeznával tempo rychlé, pomalé, střední a dynamiku slabě, silně, středně silně, crescendo, decrescendo a přízvuk.

Poslechové:

Rozvíjet schopnost soustředěného poslechu. Při poslechu skladby učít žáky sledovat barvu nástrojů i lidských hlasů, pohyb melodie, melodie - doprovod, tempo, rytmické útvary, legato, staccato, dynamiku.

Základní hudební pojmy

Veškeré základní hudební pojmy vyvozujeme zásadně z hudebního materiálu bez požadování definic. Zvuk, tón, melodie, rytmus, jednohlas, dvojhlas, doprovod: nota, notová osnova, klíč, hudební abeceda, takt, taktová čára, taktování.

Takt dvoučtvrtlový, tříčtvrtlový, čtyřčtvrtlový. Vysvětlit a procvičovat pravidla čtení a psaní not v klíči G a F. Seznámit s pojmy: celý tón, půltón, stupnice, tónina, trojzvuk a tyto procvičit na tóninách C, G, D, F dur. Noty a pomlky: celá, půlová, čtvrtlová, osminová; půlová s tečkou, čtvrtlová s tečkou, šestnáctinová. Základní hudební pojmy: posuvky, (křížek, b, odrážka), předzname-

nání, koruna, ligatura, legáto, staccato, repetice, prima volta, seconda volta.

Dynamika: p, mf, f, crescendo, decrescendo.

Tempo: Andante, Allegro, ritardando, a tempo.

Kánon, pochod, tanec, ukolébavka.

Doplňující: takt tříosminový a šestiosminový, pomlka šestnáctinová, tónina A, E, dur, accelerando.

První seznámení s tónorodem mollovým.

Hudební materiál

J. Neoralová J. Dostal O. Pavlovská: Učebnice Mladí muzikanti I
Metodika, Sborník skladeb, Gramofonová deska Mladí muzikanti I

I. Hurník - P. Eben: Česká Orffova škola I.-III.

J. Dostal: Hrej, co chceš

Zpěvníky lidových písní

Zpěvníky krajevých písní

L. Burlas: Deti z nášho domu

P. Eben: Zelená se snítka

O. Ferenczy: Spievaná abeceda

J. Kowalski: Zverinček

P. Zika: ... a tie vrabce

B. Bartók: Skladby pro děti

P. I. Čajkovskij: Album pro mládež

P. Eben: Svět malých

T. Frešo: V detské izbičke

A. Grečaninov: Dětské album op. 98

J. Hanuš: Vteřiny v přírodě

J. Hatřík: Skladby pro děti

I. Hurník: První melodie

D. Kabalevskij: Dětské skladby op. 27 a 39

J. Pauer: 10 na jedné šňůrce

R. Schumann: Album pro mládež

E. Suchoň: Maličká som

J. Zimmer: Obrázková knížka

- B. Smetana: Prodaná nevěsta (Proč bychom se netěšili, Závěr opery)
Hubička (Ukolébavky)
- A. Dvořák: Rusalka (ukázky např. část předehry, arie Rusalky, prince)
- I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (výběr)
Soubor desek pro 1. - 4. roč. ZŠ

2. ročník

(1,5 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

Rozvíjet a aktivně využívat tonálně melodickou, metrickou, tempovou a rytmickou představivost, hudební paměť a upevňovat správné pěvecké návyky. Rozšiřovat písňový repertoár žáků, vytvářet předpoklady pro dvojhlasý zpěv a harmonickou představivost. Seznámit žáky s elementárními hudebními žánry a s uplatněním hudby při různých společenských příležitostech. Základní hudební pojmy důsledně probírat v souvislosti s hudebním materiálem a hudebními činnostmi.

Prostředky k dosažení stanovených cílů

Interpretační činnosti

Pěvecké:

Upevňovat správné pěvecké návyky: dýchání, výslovnost a nenásilné tvoření tónu. Postupně zpívat s dětmi delší pěvecké fráze a učit žáky reagovat na agogické a dynamické změny podle učitelova gesta. Vedle zdokonalování zpěvu v unisonu pěstovat nejjednodušší formy dvojhlasu: kánon, lidový dvojhlas, ze dvou současně znějících tónů umět zazpívat vrchní a spodní tón. Melodizovat pořekadla, přísloví a jednoduchá říkadla. Doplnovat melodický závěr k neúplnému čtyřtakti. Zpívat jednoduchý ostinátní doprovod

a základní tóny T, D k říkankám a písním. Intonovat pětiténovou případně šestiténovou řadu, osmý a spodní pátý stupeň; k hlavním stupňům tóniny intonovat vedlejší stupně, spodní a vrchní celé tóny a půltóny. Zpívat v tóninách dur do čtyř křížků a čtyř b, v moll do dvou křížků a dvou b.

Rytmico-pohybové:

Upevňovat metrické, rytmické a tempové citění v taktech dvou-čtvrtlovém, tříčtvrtlovém, čtyřčtvrtlovém, tříosminovém a šestiosminovém. Taktování čtyřdobého taktu. Procvičovat čtvrtlovou notu s tečkou, jednodobové předtaktí v probíraných taktech. Rytmizace pořekadla, přísloví a jednoduchého říkadla. Doplňovat rytmický závěr v neúplném čtyřtaktí. Rytmizace a melodizace spojovat s pohybovým provedením.

Doplňující: V praktických činnostech procvičovat synkopu, triolu, osminovou notu s tečkou a rozlišovat v šestiosminovém taktu dvě možnosti složení tohoto taktu.

Instrumentální:

Vytvářet rytmická a melodická ostináta k probíraným říkadlům a písním. Používat jako další formy doprovodu základních tónů T D S . K podpoření harmonického citění vést žáky k vyhledávání správného jednoduchého harmonického doprovodu např. v C dur:

T (c - g) D (a - g)

Doplňující: S (c - a)

Percepční činnosti

Sluchové:

Učit žáky rozlišovat durovou a mollovou melodii v rozsahu 5 - 6 tónů, rozložený kvintakord dur a moll, čistou kvintu, kvartu a oktávu. Sluchově rozlišovat ze dvou současně znějících tónů vyšší a nižší. Před tvořením vlastního jednoduchého harmonického doprovodu vést žáky k tomu, aby uměli správně rozhodnout o vhodnosti použitého akordu k doprovodu hraném učitelem.

Poslechové:

/ Poznat členění jednoduchých písní např. aa¹, ab, aba, abc a uplatňovat při tom zkušenosti z tvořivých činností žáků. Připravit podmínky k schopnosti rozlišování současně znějících dvou melodii nebo melodie a doprovodu. V hudebních skladbách rozlišovat soprán, alt, tenor, bas, sólo, dueto, trio a sbory: ženský, mužský, smíšený.

Naučit žáky rozlišovat zvukově kontrastní nástroje jednotlivých skupin např. housle - kontrabas, flétna - fagot, trubka - pozoun. Rozlišovat pochod, pochodovou píseň, pochod slavnostní, smuteční; tanec dvoudobý a třídobý (např. polka - valčík) a charakteristické skladby s tematikou přiměřenou věku žáků z děl našich a světových skladatelů.

Základní hudební pojmy

Učivo probírat důsledně v souvislosti s hudebním materiálem a hudebními činnostmi bez požadování definic. Nota čtvrtě a s tečkou. Stupnice dur do čtyř křížků a čtyř b, moll do dvou křížků a dvou b. Názvy intervalů od primy do oktávy. Intervaly čisté (prima, kvarta, kvinta, oktáva). Kvintakord, sextakord, kvartsextakord. Osminové takty, předtaktí. Dynamika: pp, ff, tempo, moderato, allegretto, accelerando.

Doplňující: osminová nota s tečkou, šestnáctinová pomlka, synkopa, triola.

Hudební materiál

- J. Neoralová V Beránek: Učebnice Mladí muzikanti II
- J. Dostal J. Košťálová: Metodika k učebnici Mladí muzikanti II
- I. Hurník P. Eben: Česká Orffova škola III

Zpěvníky lidových písní

Zpěvníky krajových písní

K. Bendl: Skřivánčí písně

V. Bláha: Dětské písně

P. Eben: Zelená se snítka. Elce pelce kotrmelce

O. Ferenczy: Spievaná abeceda
D. Kardoš: Pomožme slávikovi
J. Křička: O zvířátkách

B. Bartók: Dětom

P.I.Čajkovskij: Album pro mládež

A. Dvořák: Valčík A dur

T. Frešo: V detské izbičke

J. Hatrík: Krajinou Štastného prince

D. Kabalevskij: Album pro mládež

W.A.Mozart: Variace C dur

R. Schumann: Album pro mládež

B. Smetana: Polky

E. Suchoň: Keď sa vlci zišli

J. Zimmer: Obrázková knížka

V. Blodek: V studni (Arie Janka)

A. Dvořák - Jakobín (Školní scéna)

B. Smetana: Tajemství (Žitko krásné)

L. Janáček: Příhody lišky Bystroušky (výběr)

I. Hurník: Štvero ročních dob

C. Saint-Saëns: Karneval zvířat

V. Trojan: Císařův slavík

V. Dobiáš: Budujeme

R. Drejsl: Armádě zdar

J. Fučík: Starý bručoun

J. Stanislav: Se zpěvem a smíchem

F. Zita: Fanfárový pochod

I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (výběr)

Soubor desek pro 1. - 4. roč. ZŠ

3. ročník

(1 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

Vycházet z přirozené zvědavosti dětí a jejich touhy po uplatnění. Upevňovat, rozvíjet a aktivně využívat tonální, metrickou, tempovou a rytmickou představivost, hudební paměť, upevňovat správné pěvecké návyky a dále rozšiřovat znalost základních hudebních pojmů, vyvozovaných důsledně na podkladě hudebních materiálů. Prohlubovat harmonickou představivost použitím všech tří základních harmonických funkcí (T S D), zdokonalovat dvojhlasý zpěv. Seznamovat žáky s dalšími hudebními žánry a funkcí hudby jako internacionálního jazyka.

Interpretační činnosti

Pěvecké:

Při zpěvu dbát stále správných pěveckých zásad, zvládnout další pěveckou frázi, přednes písně uvádět do uvědomělého vztahu k charakteru a stavbě písně. Naučit žáky správně zpívat česko-slovenskou státní hymnu. Pěstovat dvojhlasný zpěv (lidový dvojhlas, dvojhlas se samostatně vedenými hlasy). Zpívat s dětmi podle not jednoduché melodie, vhodné k procvičení sluchové představy 3. stupně v dur a moll a rozlišení základních a vedlejších stupňů v melodii dur i moll v běžně používaných tóninách. Intonovat velkou a malou tercií vzestupně i sestupně, velkou a malou sekundu vzestupně i sestupně. Ze dvou současně znějících tónů umět zazpívat vrchní nebo spodní tón. Učit přenášet krátké motivky z vyšších i nižších oktáv do hlasové polohy žáka. Rozvíjet hudební představivost žáků doplňováním melodických závětí. Vytvářet jednoduché hudební věty melodizací a rytmicizací daného i vlastního textu.

Doplňující: Intonační cvičení probírat podle možností také v tóninách méně obvyklých s přihlédnutím ke krajovým zvláštnostem (např. na Slovensku lydická)

Rytmickopohybové:

Prakticky zvládnout v různých činnostech předtaktí a rytmus: osminová, dvě šestnáctinové - dvě šestnáctinové, osminová - osminová s tečkou - šestnáctinová - synkopa, triola. Zdokonalování 6dobého taktu. V rytmicko pohybových činnostech pěstovat schopnost skupinově reprodukovat dva samostatné rytmické hlasy (např. čtvrtě ke dvěma osminovým, dvě osminové ke čtyřem šestnáctinovým a podobně). Rozvíjet hudební představivost žáků doplňováním rytmického závěti.

Doplňující: Strídavé takty v lidových písních a tancích.

V rytmických činnostech zařazovat přechod od dvojic osminových not k osminové triole a naopak.

Instrumentální:

K podpoře harmonického cítění vést žáky k vyhledávání správného jednoduchého harmonického doprovodu a použitím základních funkcí např. C-dur T (c-g) D (h-g) S (c-a).

Souhra dvou až tří nástrojů současně znějících k vytváření jednoduchých doprovodů písní.

Percepční činnosti

Sluchové:

Rozlišovat velkou a malou sekundu (celý tón, půltón) a velkou a malou tercii. Sluchově rozlišovat ze dvou současně znějících tónů vyšší a nižší. Sluchově rozlišovat kvintakordy dur a moll a jejich obraty. V znějícím trojzvuku rozlišovat jednotlivé tóny.

Poslechové:

Seznámit žáky se zvukem jednotlivých nástrojů hlavních nástrojových skupin. Seznamovat žáky s jednohlasem až trojhlasem. Rozšířit schopnost vnímat současně tři melodie nebo dvě melodie a doprovod. Využíváním tohoto zvukového materiálu seznamovat s dvou a trojdílnou formou.

Základní hudební pojmy

Všechny hudební pojmy probírat v souvislosti s hudebním materiálem bez vyžadování definic. Seznámit žáky s rozdílem mezi velkými a malými intervaly a procvičit rozlišování velké a malé sekundy a tercie. Naučit žáky rozlišovat kvintakordy dur a moll a jejich obraty. Seznámit je s charakteristickými znaky stupnice moll aiolské, harmonické a melodické. Znalost stupnic a tónin rozšířit o dur do pěti křížků a pěti b, moll do 4 křížků a 4 b. Vysvětlit vztah mezi tóninami paralelními a stejnojmennými. Tečka u noty půlové, čtvrtové, osminové; triola, synkopa. Takt šestičtvrtový, dvoupůlový.

Doplňující: Rozšířit znalost tónin o další méně obvyklé tóniny.

Hodnota noty dvaatřicetinové a její praktické použití (např. v melodických ozdobách).

Hudební materiál

J. Košťálová J. Neoralová: Učebnice Mladí muzikanti III.
Metodika k učebnici Mladí muzikanti III.

Zpěvníky lidových a krajových písní

Výběr z alb dětských písní (např. B. Brožová Album dětských písní

A.Korinská: Piesna pre výchovu spevákov

J.S.Bach: Triová sonáta C dur (2.věta)

B.Bartók: Houslová dueta (výběr)

B. Britten: Průvodce mladého člověka orchestrem
5 metamorfóz pro sólový hoboj

P.I.Čajkovskij: Louskáček (Květinový valčík)

A.Dvořák: Moravské dvojzpěvy. Slovanské tance (Výběr)

Z. Fibich: Selanka pro klarinet

E.H.Grieg: Peer Gynt (V slují krále hor). Norské tance (ukázka)

J. Haydn: Smyčcový kvartet D dur "Skřivánčí" (ukázka z 1.věty)

P. Hindemith: Stavíme město. Smuteční hudba

- L. Janáček: Říkadla. Lašské tance (výběr)
 - B. Martinů: Špalíček. Písničky na 1 a 2 stránky.
 - N. Paganini: Zvonkové rondo
 - O. Nedbal: Pohádka o Honzovi (Valse triste)
 - Saint-Saëns: Karneval zvířat
 - B. Smetana: Ženské sbory. Vltava
 - I. Stravinskij: Petruška (Ruský tanec. Flétnové sólo)
 - J. Suk: Pohádka (Houslové sólo. Hra na labutě a pávy)
 - V. Trojan: Dechový kvintet v klasickém slohu (4.věta)
-
- I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (výběr)
- Soubor desek pro 1. - 4, roč. ZŠ

Metody a formy práce v hudební nauce

pro 4. - 7. ročník

Počínaje 4. ročníkem HN mění se struktura činností interpretačních. Odpadají činnosti instrumentální, protože žáci 4.-7. ročníku hudební nauky mají dostatek příležitostí k uplatnění instrumentálních dovedností v jiných předmětech. Nadále pokračujeme v činnostech pěveckých. V rytmickopohybových činnostech přesuneme důraz ze složky pohybové na rytmickou.

V sluchové výchově navazujeme na dosavadní činnosti a rozšiřujeme o pěstování schopnosti rozlišování vícehlasu.

Podstatnou složkou hodin hudební nauky je činnost poslecho-
vá. Nadále pěstujeme v žácích schopnost aktivního poslechu hudebních skladet. Pomocí tématických celků jednotlivých ročníků vybíráme poslechové skladby záměrně tak, aby byla v každém ročníku zastoupena všechna stylová období. Vzhledem k tomu, že hudba 20. století je stylově různorodá, je třeba těmto skladbám věnovat mimořádnou pozornost, aby se žáci naučili v tomto složitém období orientovat. K některým skladbám, které jsou

charakteristické pro jednotlivé stylové epochy nebo žánry a jejich hlavní představitele, je třeba se v poslechu vracet a osvětlovat je z různých hledisek tak, aby si je žáci zapamatovali a staly se východiskem pro jejich další poslechové zkušenosti.

Nadále platí zásada, že všechny nové hudební pojmy vyvozujeme důsledně z hudebních materiálů bez vyžadování definic.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat žákům, kteří se připravují k dalšímu odbornému studiu, u nichž se předpokládá dokonalá příprava v rozsahu požadavků k přijetí na příslušnou odbornou školu.

4. ročník

(1 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

Vycházet z hudebních zkušeností, které žáci získali na LŠU ve své instrumentální praxi a v hudební nauce během uplynulých 3 let. Získané dovednosti rozšiřovat a prohlubovat novými úkoly, náročnějšími formami pěstování hudební paměti, rozlišovací schopnosti, rytmické představivosti, práci s kolektivem, skupinami i jednotlivci. Tématický celek tohoto ročníku zaměřit na pochopení společenské funkce hudby v minulosti i socialistické přítomnosti.

Interpretační činnosti

Zdokonalovat dvojhlasý zpěv rozmanitými obměnami umělého dvojhlasu. Zpívat s žáky jednoduché melodie k procvičení sledu velkých a malých tercí a sekund a skoků kvartových, kvintových a sextových jako součástí rozložených trojzvuků a jejich obrátů. Ze zahraničního dvoj- a trojzvuku zazpívat kterýkoli tón.

V rytmických činnostech prakticky zvládnout plynulý přechod od dvojice osminových not k osminové triole, od osminové trioly

ke skupině 4 not šestnáctinových a naopak. Procvičovat ve skupině rytmický trojhlas. Rytmická cvičení ve čtvrtových a osminových takttech rozšířit o cvičení v takttech půlových. Doplňující: Základy trojhlasu (dvojhlas s ostinátním třetím hlasem). Střídavé takty v písních a tancích.

Takt 5/4.

Nejjednodušší rytmický dvojhlas jednotlivců (konfrontace různých rytmických hodnot).

Percepční činnosti

Sluchové:

Rozlišovat velkou a malou sextu. Analyzovat řetězy dvojjzvuků (postupné změny vrchního nebo spodního tónu), určovat u kterého tónu nastala melodická změna (v sekundových krocích). Obdobně postupujeme u trojjzvuku. Pěstovat hudební paměť záznamem jednoduché melodie v rozsahu 1 - 2 taktů s použitím čtvrtových, osminových a šestnáctinových hodnot v probraných takttech.

Poslechové:

Píseň a tanec jako základní zdroje hudebního projevu. Na typických ukázkách skladeb různých období vést žáky k pochopení malých forem a rozlišování zvuku probraných hudebních nástrojů.

Základní hudební pojmy

Rozšířit znalost tónin dur a moll do 7 křížků a 7 b. Zdokonalovat znalost všech základních intervalů procvičováním rozdílů mezi intervaly velkými a malými v tóninách dur a moll. Procvičování kvintakordů dur a moll a jejich obrátů, použitých na hlavních i vedlejších stupních tónin dur a moll.

V souvislosti s poslechovými skladbami je třeba vysvětlit všechny nové hudební pojmy.

Hudební materiál

Učebnice hudební nauky pro 4. - 7. ročník (autorský kolektiv)
Metodika a zpěvník k učebnici pro 4. - 7. ročník

Sbírky lidových písní např.:

K. Plicka: Český zpěvník

F. Sládek: Náš poklad

K. Reiner - J. Seidel: Špalíček

J. Dostalík: 100 lidových písní apod.

Umělé písně dvoj- i vícehlasé (viz učební osnovy pro sborový zpěv)

Píseň práce

Písně z repertoáru našich dětských sborů

Ukázky lidových písní v provedení folklorních skupin

Ukázky lidových písní v úpravě předních českých a slovenských
skladatelů (Janáček, Novák, Martinů, Schneider-
Trnavský, Suchoň apod.)

Umělé písně na texty lidové poezie (např. A. Dvořák Moravské
dvojzpěvy

B. Martinů Nový Špalíček)

Typické ukázky písní různých stylových období

W.A.Mozart: Oslava jara. Fialka

F. Schubert: Tstruh. Planá růže. Lípa

B. Smetana: Večerní písně

A. Dvořák: Cigánské melodie

M. Schneider-Trnavský: Piesne

M.P.Musorgskij: Z dětské světničky. Píseň o bleše.

Tanec v hudbě různých stylových období

J.S.Bach: Francouzské (Anglické) suity (výběr)

G.F. Händel: Hudba k ohňostroji. Vodní hudba

J.V.Stamic: Menuet z některé symfonie

J. Haydn: Menuet z některé symfonie

W.A.Mozart: Malá noční hudba (Menuet)

L.van Beethoven: Skotské tance

- F. Schubert: Valčíky. Ländler
F. Chopin: Mazurka. Valčíky - Polonézy
F. Liszt: Uherské rapsodie
B. Smetana: Polky. České tance
A. Dvořák: Slovanské tance
M.P. Musorgskij: Gopak
A.P. Borodin: Polovecké tance
M.I. Glinka: Kamarinskaja. Jota aragonesa
P.I. Čajkovskij: Serenáda pro smyčcový orchestr (Valčík)
J. Brahms: Uherské tance
L. Janáček: Lašské tance
O. Respighi: Římské slavnosti (4. část)
C. Debussy: Dětský koutek (Šaškův cake-walk)
I. Stravinskij: Petruška. Pulcinella
J. Ježek: Bugatti-step
E. Schulhoff: Hot sonáta pro altový saxofon a klavír
B. Martinů: Jazzová suita
S. Prokofjev: Láska ke třem pomerančům (pochod)
Klasická symfonie (Gavotta) Romeo a Julie (výběr)
A. Chačaturjan: Gajané. Spartakus (Ukázky)
Z. Kodály: Tance z Galanty
B. Bartók: Taneční suita
D. Milhaud: Scaramouche
J. Cikker: Slovenská suita
D. Kardoš: Východoslovenské taneční scény
A. Očenáš: Rok na dedine
A. Moyzes: Pohronské tance. Tance z Gemera
J. Strauss: Valčíky

Ukázky současné taneční hudby

- I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (Z čeho se dělá hudba -
melodie
rytmus)

Album Supraphonu - Tance 8 století

